

De længerevarende uddannedes efter- og videreuddannelse - aktuelle udfordringer og løsningsmuligheder med fokus på universiteterne

Forord og resumé

De længerevarende uddannedes kompetencer er en vigtig drivkraft i vidensamfundet. Globaliseringen og den teknologiske udvikling fører til stigende efterspørgsel efter personer med en videregående uddannelse. Men god og relevant grunduddannelse er ikke tilstrækkeligt. Viden forældes og nye udviklinger stiller krav til nye kompetencer – også hos de længerevarende uddannede.

Opdaterede kompetencer hos medarbejdere og ledere med længerevarende uddannelse er afgørende både for Danmarks og de enkelte virksomheders konkurrenceevne og for den offentlige sektors muligheder for at løse sine opgaver. Hvis der ikke skabes bedre muligheder for, at de længerevarende uddannede kan ajourføre og videreudvikle deres kompetencer på et kvalitativt højt og internationalt konkurrencedygtigt niveau, risikerer vi, at væksten i det danske samfund bliver bremset.

I dag sker der ikke en systematisk videnudvikling i de små og mellemstore virksomheder, og derfor må det sikres, at universiteternes viden bæres ud i virksomhederne gennem ansættelse af flere akademikere. Sker det ikke kan virksomhedernes vækst bremses. Men Akademikerkampagnen, der skal skaffe flere akademikere i arbejde særligt i små og mellemstore virksomheder, har vist, at de ledige ofte mangler ganske få, men afgørende kompetencer for at kunne matche jobåbningerne i virksomhederne. Også derfor er der brug for et bedre udbud af efter- og videreuddannelse, der ruste de længerevarende uddannede til det private arbejdsmarked.

Universiteterne har potentiale for at få en langt større andel af markedet for efter- og videreuddannelse for de længerevarende uddannede, end de har i dag. I de lande vi normalt sammenligner os med spiller universiteterne en stor og aktiv rolle som udbydere af forskningsbaseret efter- og videreuddannelse, mens dette ikke i samme grad er tilfældet i Danmark. I OECDs evaluering af de danske universiteter fra 2004 opfordres universiteterne til at udvikle flere efter- og videreuddannelsesstilbud, herunder flere korte kurser i samarbejde med aftagere og interessenter.

Universiteterne har en unik forskningsbaseret viden, som må og skal sættes i spil i forhold til virksomhederne og de offentlige institutioner. Efter- og videreuddannelse skal være en uomgængelig og integreret del af universiteternes virke. Men der er fortsat en del udfordringer at løfte, før omfanget og kvaliteten af universiteternes udbud matcher samfundets, virksomhedernes og de længerevarende uddannedes behov for forskningsbaseret efter- og videreuddannelse.

Trepartsudvalget om livslang læring og opkvalificering for alle på arbejdsmarkedet har haft fokus på de kortuddannede, men har også givet nyttig viden om de længerevarende uddannedes efter- og videreuddannelsesmarked. På efterspørgselssiden fremgår det, at de videregående uddannede er meget orienteret mod livslang uddannelse og oplever et større udbytte af deltagelsen end andre grupper. På udbudssiden fremgår det, at deltagere i offentligt udbudt efter- og videreuddannelse på videregående niveau oplever større fagligt udbytte end deltagere i andre

typer efter- og videreuddannelse. Endelig har det en positiv effekt på lønindkomsten at deltage på efter- og videreuddannelse på videregående niveau, ikke mindst fordi det kan føre til funktions- og stillingskift.

I denne rapport, der er udarbejdet af Videnskabsministeriet (VTU), Akademikernes Centralorganisation (AC) og Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd (FTF) og med sekretariatsbistand fra Statens Center for Kvalitets- og Kompetenceudvikling (SCKK), redegøres for en række aktuelle udfordringer knyttet til de længerevarende uddannedes efter- og videreuddannelse og til universiteterne rolle heri, og der præsenteres en række konkrete løsningsforslag. Rapporten og dens anbefalinger skal ses som en selvstændig uddybning af de dele af trepartsudvalgets rapport, som omhandler de videregående uddannedes efter- og videreuddannelsesmarked.

Oversigt over løsningsforslag

Anbefalinger		
Udbudssiden	Universiteternes samlede udbud	En samlet strategi for universiteternes udbud af VEU
		Universiteternes udviklingskontrakter som redskab til at opstille mål for udbud
		Nye udbud sammen med Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter og sektorforskningsinstitutionerne
		Styrket samarbejde mellem universiteter og Centre for Videregående Uddannelse om udbud af efter- og videreuddannelse
		Udvikling af nye former for udbud med samspil mellem teoretikere og praktiskere
	Udbuddet af kortere kurser og forløb	En særlig rammebekendtgørelse for udbud af korte kurser
		Større fokus på kortere udbud i universiteternes udviklingskontrakter
		En aktivitetsorienteret bonus ved gennemført aktivitet på nye korte kurser
		Særlige centrale midler til udvikling af kortere forskningsbaserede tilbud
		Kortere kurser i højere grad udvikles i samarbejde med brugerne og andre uddannelsesinstitutioner
		Nye samspilsformer mellem forskere og kompetente praktikere i særlige forløb
		Modulisering af masteruddannelser, der ikke allerede udbydes i moduler
		Øget udbud af IT-understøttet fjernundervisning
	Udbuddet af masteruddannelser	En gennemgang af masteruddannelserne med en samlet vurdering af udbuddet (som en del af den samlede udbudsstrategi)
		Udarbejdelse af langsigtet handlingsplan for tilpasning af udbud
		Bedre rammer for mere fleksible masteruddannelser
		Flere incitament for samarbejde mellem universiteterne om udbud
		Flere incitament for at få forskerne til at undervise på masteruddannelserne
	Internationale forhold	Universiteterne tilskyndes til at udvikle tilbud rettet mod det internationale marked
	Kvalitetssikring	Et nyt akkrediteringsorgan skal akkreditere både heltids- og deltidsuddannelser
Undersøgelse af mulighederne for at akkreditere nye typer af samspil om efter- eller videreuddannelse.		
Efterspørgselssiden	De længerevarende uddannedes behov	En analyse af hovedtendenserne på markedet for længerevarende uddannet arbejdskraft
	De længerevarende uddannedes efterspørgsel	En fælles kampagne med præsentation af universiteternes udbud
		Særlige kampagner i forhold til særlige grupper, temaer og/eller aktiviteter
		Bedre udnyttelse af aftagerpaneler, netværk og alumneforeninger

Organisering og finansiering af indsatsen på universiteterne	Den aktuelle organisering	Styrkelse af den ledelsesmæssige opbakning via mål for efter- og videreuddannelse i udviklingskontrakter og ved konkrete mål for fakulteter og institutter
		Centralt afsatte midler til pilotprojekter om udvikling af mere robuste forretningsmodeller og udvikling af nye udbudsformer for efter- og videreuddannelse
		Særlige midler til oprustning af medarbejdernes kompetencer i markedsføring
		Universiteterne kan danne særlige juridiske selskaber, som udbyder efter- og videreuddannelse
		Særlig stillingsfunktion som koordinator af nye samspil om efter- og videreuddannelse
		Universiteterne kan samarbejde med private udbydere, der i forvejen har kompetencer inden for fx markedsføring.
		Samarbejde med offentlige og private udbydere med kendskab til praktikerne
	Det eksterne samarbejde	Brugen af indtægtsdækket virksomhed kan forøges
		Universiteterne kan udvikle netværk og konsortier med andre universiteter og andre offentlige og private udbydere.

1. Indledning

I de lande vi oftest sammenligner os med har universiteterne traditionelt spillet en stor og aktiv rolle i efteruddannelsesbilledet som udbydere af forskningsbaseret efter- og videreuddannelse for bl.a. egne kandidater. I Danmark har personer med en videregående uddannelse i vidt omfang tabt forbindelsen med deres grunduddannelsesinstitution, og det er ikke altid, at virksomhederne og de længerevarende uddannede medarbejdere tænker på universiteterne som udbydere, når de efterspørger efter- og videreuddannelse på højt niveau.

VTU, AC og FTF vurderer, at der er et potentiale for, at universiteterne kan spille en langt større rolle på markedet for efter- og videreuddannelse til længerevarende uddannede – ikke mindst mht. til forskningsbaseret efter- og videreuddannelse. Universiteternes udbud er således centralt både for akademikerne og for professionsbachelorerne. Denne rapport har derfor særlig fokus på den del af de længerevarende uddannedes efter- og videreuddannelsesmarked, der knytter sig til universiteternes udbud og efterspørgslen efter deres tilbud.

Baggrund

I september 2004 nedsatte regeringens Trepartsudvalget om livslang opkvalificering og uddannelse for alle på arbejdsmarkedet for at analysere og vurdere den nuværende voksen- og efteruddannelsesindsats. Formålet var – med udgangspunkt i de fremtidige udfordringer – at opstille modeller for, hvordan arbejdsstyrkens kompetencer kan udvikles, så de matcher fremtidens samfundsudvikling i lyset af globalisering og øget konkurrence.

Trepartsudvalgets arbejde har haft særlig fokus på de grupper af beskæftigede, som har et lavt kompetenceniveau, men har også undersøgt behovet for videreuddannelse for længerevarende uddannede. Udvalget finder bl.a., at de længerevarende uddannedes udbytte af efter- og videreuddannelse er stort, ligesom en generelt stigende efterspørgsel efter længerevarende uddannet arbejdskraft sætter pres på behovet for at udvikle, vedligeholde og øge de længerevarende uddannedes kompetencer.

På den baggrund har VTU, AC og FTF efter aftale med statsministeren og formanden for Trepartsudvalget haft parallelle bilaterale drøftelser om hvordan universiteterne bedre kan bidrage til de længerevarende uddannedes efter- og videreuddannelse, herunder hvilke barrierer og løsninger, der findes herfor.

Drøftelserne har resulteret i den foreliggende rapport, der skal betragtes som et bidrag til de kommende politiske debatter og forhandlinger om, hvordan vi bedst sikrer alle på det danske arbejdsmarked en løbende efter- og videreuddannelse, så de bliver i stand til at matche de kompetencekrav, som fremtidens videnssamfund vil stille til os alle.

2. De længerevarende uddannedes efter- og videreuddannelse aktuelt

Efterspørgselssiden

Trepartsudvalgets undersøgelser og analyser har også omfattet de videregående uddannede og markedet for videregående efter- og videreuddannelse, men man kan ikke udskille særlige resultater for gruppen med en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Undersøgelserne viser grundlæggende, at medarbejdere med videregående uddannelse er orienteret mod livslang uddannelse, at de deltager mere i efter- og videreuddannelse end andre grupper på arbejdsmarkedet, og at de oplever et større udbytte af deltagelsen end andre grupper.

De videregående uddannede deltager mest i kurser, hvor hovedindholdet retter sig mod deres faglige kvalifikationer i forhold til virksomhedernes og de offentlige institutioners produktion

og serviceydelser, og en væsentlig del af disse efter- og videreuddannelsesaktiviteter efterspørger de videregående uddannede i det offentlige efter- og videreuddannelsessystem.

Sammenlignet med andre grupper deltager de længerevarende uddannede samtidig oftere i privat udbudte kurser særligt inden for efter- og videreuddannelsesaktiviteter, hvor målet i højere grad er personlig udvikling eller at opnå kompetencer inden for områder som kommunikation, samarbejde og organisationsudvikling.

Særligt for den akademiske gruppe inden for de videregående uddannede spiller det private udbud efter- og videreuddannelse og den interne uddannelse på virksomheden også en væsentlig rolle.

Virksomhedernes og de offentlige institutioners formål med at sende medarbejdere med en videregående uddannelse på interne kurser og private kurser er primært vedligeholdelse af medarbejdernes kvalifikationer, mens formålet med at sende dem på offentligt udbudte erhvervsrettede kurser primært er at opfylde medarbejdernes ønsker.

Ansatte med en videregående uddannelse er generelt meget orienterede mod livslang uddannelse og læring også ud fra en personlig interesse i egen faglig udvikling, og det er bredere ønsker om personlig og karrieremæssig udvikling, der er den mest fremtrædende motivationsfaktor for deltagelse i efter- og videreuddannelse, hvilket i øvrigt er generelt blandt alle de beskæftigede.

Ifølge trepartsudvalgets undersøgelser oplever deltagerne i offentligt udbudt efter- og videreuddannelse på videregående niveau større fagligt udbytte end tilfældet er for andre typer af efter- og videreuddannelse. Det har også en positiv effekt på lønindkomsten at deltage i offentligt udbudt efter- og videreuddannelse på videregående niveau, hvilket både angives af deltagerne og fremgår af trepartsudvalgets analyser af de målbare effekter på lønindkomsten. Løneffekten opstår i hovedsagen med baggrund i funktions- og stillingskift. Der kan derfor også ses en positiv mobilitetseffekt af VEU-indsatsen.

Udbudssiden

Universiteterne har mulighed for at udbyde en række forskellige efter- og videreuddannelsesudbud, herunder:

- Masteruddannelser
- Diplomuddannelser, herunder HD
- Enkeltfag (tompladsordningen)
- Andet, fx heltidsuddannelse udbudt som deltidsuddannelse, kortere uddannelsesforløb og fagspecifikke kurser (korte ikke-kompetencegivende kurser)

Nedenfor er angivet en oversigt over udbuddet af efter- og videreuddannelse på universiteterne i perioden 2003-2005.

Udbud af efter- og videreuddannelse på universiteterne, årselever*, 2003-2005

Efter- og videreuddannelse	2003	2004	2005
Master	1.242	1.317	1.449
HD	2.582	2.432	2.268
Anden diplomuddannelse	311	247	209
Enkeltfag	2.142	1.985	2.311
Andet	127	102	74
I alt	6.405	6.083	6.311

*Betegnelsen "årselev" dækker over studieaktivitet, der udgør 60 ECTS, dvs. fuldtidsstudie i et studieår.

Det fremgår, at den samlede aktivitet er nogenlunde konstant i perioden. Aktiviteten på masteruddannelserne og enkeltfag er steget lidt i modsætning til aktiviteten på HD og de øvrige kurser, herunder de korte ikke-kompetencegivende kurser.

I perioden 1999-2005 steg antallet af masterstuderende fra 369 til 1449. I 2005 er knap 3 ud af 4 masterstuderende at finde på de samfundsvidenskabelige og humanistiske masteruddannelser. Masteruddannelserne har været et indsatsområde for mange universiteter. I dag er der således oprettet mere end 100 masteruddannelser. Det bør dog fremhæves, at der på flere af uddannelserne er ingen eller kun begrænset aktivitet, ligesom det fremgår af ovenstående tabel, at aktivitetsstigningen på masteruddannelserne er betydeligt mindre de seneste år end for blot 5 år siden.

Tabellen ovenfor viser endelig, at studieaktiviteten på kortere uddannelsesforløb og korte ikke-kompetencegivende kurser er meget begrænset og udgør en meget lille – og vigende – andel af universiteternes samlede efter- og videreuddannelsesaktivitet.

3. Hvorfor skal de længerevarende uddannede have mere uddannelse?

Man kan umiddelbart få den tanke, at de længerevarende uddannede får rigeligt med uddannelse: I forvejen har de en lang grunduddannelse i form af en videregående uddannelse på 3-5 år, og samtidig får de mere efter- og videreuddannelse end andre grupper. Hvorfor skal samfundet overhovedet bruge yderligere opmærksomhed og ressourcer på de længerevarende uddannedes efter- og videreuddannelse?

De længerevarende uddannedes kompetencer er allerede en vigtig drivkraft i vidensamfundet, og det bliver kun mere udpræget i fremtiden. Derfor skal de længerevarende uddannedes kompetencer også til enhver tid matche den globale udvikling. Trepartsudvalgets analyser viser, at globaliseringen og den teknologisk udvikling medfører skillbias, således at efterspørgslen efter personer med videregående uddannelse stiger. Det kan betyde mangel på længerevarende uddannet arbejdskraft med de rigtige kompetencer, og derfor må efter- og videreuddannelse af de længerevarende uddannede sikre et fortsat udbud af såvel højtspecialiserede som brede kompetencer.

Også de længerevarende uddannede har brug for kompetenceudvikling. Det højeste niveau af viden flytter sig hele tiden, og nye teknologier, stigende internationalisering, global konkurrence og værdi- og kulturskred stiller hele tiden nye krav. En professionsbachelorgrad eller en kandidatexamen bevarer ikke sin brugsværdi hele arbejdslivet, hvis den ikke løbende følges op med efter- og videreuddannelse. Solidt funderede og helt opdaterede kompetencer hos videregående uddannede medarbejdere og ledere er afgørende for Danmarks såvel som virksomhedernes konkurrenceevne og for den offentlige sektors mulighed for at løse sine opgaver. Hvis der således ikke skabes muligheder for, at de længerevarende uddannede kan ajourføre og videreudvikle deres viden, vil væksten i det danske samfund blive bremsset.

Det kan således blive afgørende for det danske vidensamfunds konkurrencekraft, at vi er i stand til at opgradere de mest veluddannede til at konkurrere med de veluddannede i den øvrige verden – og ikke blot på deres specialiserede kernefaglighed og faglige viden. Men også på eksempelvis tværfaglighed, videndeling, kreativitet og innovation, dvs. deres evne til at omsætte deres viden til nyttige resultater, der skaber værdier i private virksomheder og offentlige institutioner.

Samtidig giver det en ”trækkeeffekt” på hele arbejdsmarkedet at efter- og videreuddanne de længerevarende uddannede. En opgradering af deres kompetencer, således at de kan påtage sig stadig mere specialiserede eller komplekse og krævende funktioner, betyder, at der bliver mere plads i virksomhederne og de offentlige institutioner til personer med kortere uddannelse til at

udføre nogle af de funktioner, som de længerevarende uddannede udfører i dag. En større indsats for de længerevarende uddannede vil således give bedre mulighed for opadgående mobilitet for de kortuddannede, og der vil blive skabt flere jobåbninger på de mindst uddannelseskrevende dele af arbejdsmarkedet.

Endelig bidrager de længerevarende uddannede helt generelt til at ”trække” gang i vækst og innovation i virksomheder og offentlige institutioner og dermed til at skabe flere arbejdspladser – også for de kortuddannede. Hvert nyt akademikerjob i en privat virksomhed skaber samtidig fem andre jobs, og hvis akademikernes kompetencer ikke vedligeholdes og opgraderes, så de kan udfylde de nye jobs, så vil denne effekt gå tabt for virksomheden og for samfundet.

4. Universiteternes rolle på efter- og videreuddannelsesmarkedet

Universiteterne har en unik forskningsbaseret viden, som på alle måder må sættes i spil i forhold til virksomhederne og deres medarbejdere. Universiteterne har derfor en afgørende rolle at spille i forhold til at udbyde en væsentlig del af den efter- og videreuddannelse, der er nødvendig for de længerevarende uddannede nu og i fremtiden.

Samtidig kan det give en frugtbar dynamik i den samfundsmæssige vidensproduktion, at mange flere længerevarende uddannede praktikere vender tilbage til universitetet for at videreudanne sig: Forskernes teoretiske viden møder og bliver udfordret af de længerevarende uddannede praktikers erfaringer. I forhold til almindelige universitetsstuderende vil de efter- og videreuddannelsesstuderende ofte være særdeles kompetente aktører indenfor de praktiske felter, som uddannelserne retter sig imod. De vil med andre ord kunne give forskerne erfaringsbaseret modspil – og dermed tilbyde lærings- og udviklingsmuligheder for forskerne – samt kontakter, netværk, forskningsadgang til empiri osv.. Mødet mellem teori og praksis gør som regel begge dele bedre, hvis scenen sættes rigtigt.

Først efter den seneste VEU-reform i 2000 kom der opmærksomhed på og særlige ressourcer til universiteternes efter- og videreuddannelsesaktiviteter, og dermed kom der også i de efterfølgende år et øget udbud - dog særligt diplom- og masteruddannelser. Med den nye universitetslov i 2003 blev universiteterne forpligtet til at udbyde efter- og videreuddannelse, idet denne opgave blev skrevet ind i universitetslovens formålsparagraf, og siden har der været en stigende interesse på universiteterne for at udvikle dette forretningsområde.

Efter- og videreuddannelsesaktivitet skal være en helt uomgængelig og integreret del af universiteternes virke, og målet er, at aktiviteterne skal kunne hvile i sig selv økonomisk. Der mangler dog fortsat en del i forhold til ledelsesopbakning, mål og strategier for efter- og videreuddannelsesaktiviteten, og samtidig er det kostbart at udvikle nye uddannelsestyper i forhold til indtjeningsmulighederne. Der skal endvidere en del organisatorisk udvikling til, før universiteterne over en bred kam kan matche at sætte scenen optimalt for mødet mellem teori/forskere og praksis/praktikere. Især hvis man vil videre end blot udbyde eksisterende grunduddannelser på et andet tidspunkt for et andet publikum.

Samlet er der således stadig en lang række udfordringer, der skal løftes, før omfanget og kvaliteten af universiteterne efter- og videreuddannelsesaktivitet matcher samfundets og de længerevarende uddannedes behov for forskningsbaseret efter- og videreuddannelse.

5. Aktuelle udfordringer og løsningsmuligheder

A. Udbudssiden

A.1. Universiteternes samlede udbud

Det samlede udbud bærer præg af, at efter- og videreuddannelse er et relativt nyt forretningsområde for universiteterne. Aktiviteterne er stadig under opbygning og udvikling, og både udbuds- og kvalitetsudviklingen har til en vis grad været hæmmet af de seneste års ændringer i universiteternes styrings- og ledelsesformer. Balancen mellem udbudet af hhv. diplom- og masteruddannelser og de kortere kurser og forløb er ikke den rigtige i forhold til behovet og efterspørgslen, og det giver bl.a. problemer med finansieringen af aktiviteterne.

Samtidig kan universiteterne blive bedre rustede til at tilpasse deres udbud til en skiftende efterspørgsel efter efter- og videreuddannelse ved at udvikle nye udbudsformer som supplement til det eksisterende udbud. Det er fx relevant at udvikle udbudsformer med øget anvendelse af netbaseret og it-understøttet undervisning, ligesom netværksaktiviteter og nye samspil mellem forskere og praktikere kan udvikles.

I de tilfælde, hvor universiteterne ikke besidder den forskningsmæssige kunnen, der skal til for at udbyde efter- og videreuddannelse, bør de i højere grad end tilfældet er i dag indgå netværk med andre videninstitutioner.

Endelig er det vigtigt, at universitetsledelse og forskere er opmærksomme på, at udviklingen af efter- og videreuddannelsesaktiviteter for kompetente praktikere ofte giver anledning til nye input og udfordringer til forskning eller andet teori-arbejde. På den måde kan mange VEU tilbud udvikles som win-win samarbejde mellem forskere og praktikere.

Løsningsforslag:

- Der kan udvikles en samlet strategi for universiteternes udbud af efter- og videreuddannelse.
- Universiteternes udviklingskontrakter kan i højere grad end i dag anvendes som et aktivt redskab til at opstille mål for udviklingen af de enkelte universiteters udbud.
- Universiteterne kan opfordres til at udvikle nye efter- og videreuddannelses tilbud sammen med de Godkendte Teknologiske Serviceinstitutioner og sektorforskningsinstitutioner.
- Samarbejdet mellem universiteter og Centrene for Videregående Uddannelse om udbud af efter- og videreuddannelse kan styrkes bl.a. ved at opprioritere aktiviteten i udviklingskontrakterne
- Der kan centralt afsættes midler til pilotprojekter på udvalgte universiteter med det formål at afprøve potentialet ved forskellige nye udbudsformer, herunder øget anvendelse af it-understøttet undervisning og nye samspilsformer mellem forskere og praktikere som supplement til det eksisterende udbud.
- Universiteterne kan arbejde med indstationering af særligt forskningsinteresserede/kyndige praktikere i en stilling, der f.eks. besættes for et år af gangen, f.eks. i forlængelse af en mobilitetsordning. Efter endt indstationeringsperiode vil en sådan koordinator/praktiker kunne varetage væsentlige brobygningsfunktioner mellem praksisfeltet og forskningsverdenen til glæde for begge.

A.2. Udbudet af kortere kurser og forløb

Udbudet af kortere kurser og forløb er ikke tilstrækkeligt. Mange længerevarende uddannede har af arbejdsmæssige eller familiemæssige grunde ikke mulighed for eller lyst til at deltage i et helt masteruddannelsesforløb på 2 år. Deres behov er snarere at kunne deltage i enkelte moduler af en masteruddannelse eller i selvstændige afrundede forløb på fx ¼ eller ½ årsværk. Fx

kan man ikke i dag addere kortere kurser inden for samme område af fx 10-15 ECTS til en masteruddannelse (60 ECTS point).

Samtidig peger undersøgelser på, at akademikerne i højere grad end diplom- eller masteruddannelse efterspørger udbud af kortere varighed og/eller under mere utraditionelle og fleksible former.

Udover en øget fleksibilitet gennem mere modular opbygning af uddannelsesforløb med mulighed for kombination af moduler er der blandt mange akademikere også et udbredt ønske om fleksibilitet i tid og sted. En ny undersøgelse påviser således, at it-støttet fjernundervisning af majoriteten af akademikere anses som en relevant studieform.

Udbudet af sådanne kortere og/eller mere fleksible forløb er imidlertid ikke tilstrækkeligt udviklet. Der eksisterer ikke et udtømmende billede af barriererne for et større udbud, men der kan bl.a. peges på følgende:

- Barrierer i regelgrundlaget, eksempelvis er det svært at udbyde kortere kompetencegivende forløb for længerevarende uddannede på tværs af faggrupper på grund af de specifikke adgangskrav, og det er samtidig svært at udbyde kortere tværgående forløb på grund af krav om forankring af forløbet i en enkelt studieordning.
- Økonomiske barrierer: Udviklingsomkostningerne ved kortere forløb kan være store i forhold til de mulige indtægter og den økonomiske risiko, hvis efterspørgslen i forhold til konkrete udbud svigter. Hvis de kortere forløb bliver en succes kan der på sigt opstå den økonomiske barriere, at tilskud pr. årsværk ikke dækker udgifter til den bagvedliggende forskning.
- Efterspørgselsmæssige barrierer: Selv om interessen og behovet er der, kan det godt være svært for et enkelt universitet at samle et hold til et kortere forløb – særligt hvis flere universiteter samtidig markedsfører beslægtede udbud.

Løsningsforslag:

- Der kan udarbejdes en særlig rammebekendtgørelse for udbud af korte kompetencegivende efter- og videreuddannelsesforløb på kandidat /masteruddannelsesniveaue, således at der bliver bedre rammer for udbud.
- Der kan sættes større fokus på de kortere udbud i universiteternes udviklingskontrakter ved at opstille mål herfor. Disse mål må opstilles efter udbud eller STÅ, idet de ikke-kompetencegivende forløb ikke resulterer i eksamen, som tæller som produktion.
- Der kan indføres en aktivitetsorienteret bonus, der tildeles ved gennemført aktivitet på nye korte kurser. Det kan fx være i en begrænset periode på op til 3 år.
- Der kan afsættes særlige centrale midler til udvikling af kortere forskningsbaserede efter- og videreuddannelsesstilbud.
- Der kan foretages modulisering af de masteruddannelser, der ikke allerede udbydes i enkeltmoduler.
- Kortere kurser kan i højere grad end i dag udvikles i tæt samarbejde med brugerne, fx via universiteternes aftagerpaneler, og i samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner.
- Nye samspil mellem forskere og kompetente praktikere i særligt tilrettelagte forløb kan – sammen med netværksaktiviteter – give anledning til forsknings- og udviklingsmæssige IDV-opgaver, som kan kompensere for efter- og videreuddannelsens udhuling af forskningsbasen.
- Øget udbud af it-støttet fjernundervisning kan fjerne nogle efterspørgselsmæssige barrierer som fx manglende fleksibilitet (tid og sted) og problemer med at samle hold til kortere forløb (da kundefundlaget udvides).

A.3. Udbudet af masteruddannelser

Udbudet af masteruddannelser bærer præg af, at der gennem de seneste 5 år har været et hastigt voksende marked med tæt konkurrence. Udbudet er stort, måske også for stort - i hvert fald i forhold til den aktuelle efterspørgsel. Mange uddannelser oplever vigende søgning og flere uddannelser har ingen eller lav aktivitet.

Samtidig svarer fordelingen af masteruddannelser på de videnskabelige hovedområder ikke til den potentielle efterspørgsel. Der er langt flest masteruddannelser på det humanistiske og det samfundsvidenskabelige område, mens der er noget færre på det tekniske, det naturfaglige og det sundhedsvidenskabelige område. I forhold til virksomhedernes efterspørgsel efter længerevarende uddannede medarbejdere inden for de sidstnævnte tre områder er efterspørgslen efter masteruddannelser relativt svag, og der er tilsvarende behov for at styrke udbudet.

Der er således et generelt behov for, at øge udbudet af masteruddannelser inden for de naturvidenskabelige, tekniske og sundhedsvidenskabelige områder, således at udbudet i højere grad også rettes mod virksomheder og medarbejdere inden for de erhverv, der efterspørger længerevarende uddannede med kompetencer inden for disse områder. Samtidig kan der dog være et problem med for lille volumen fx på naturvidenskab, hvor universiteterne i nogle tilfælde har oplevet stærk efterspørgsel fra nogle få, dvs. for få til at etablere en uddannelse for dem.

Løsningsforslag:

- Der kan foretages en gennemgang af de aktuelt godkendte masteruddannelser i forhold til de faktisk udbudte og reelt gennemførte med henblik på en samlet vurdering udbudet.
- Der kan foretages en vurdering af behovet for masteruddannelser og udarbejdes en langsigtet handlingsplan for det samlede udbud som en del af en samlet strategi for universiteternes udbud.
- Der skal skabes bedre rammer for mere fleksible masteruddannelser hvad angår krav til sammensætning af fag, ligesom flere masteruddannelser bør udbydes som modulariserede, så studerende selv bestemmer i hvilket tempo, de enkelte moduler i masteruddannelsen færdiggøres. Ligeledes kan der skabes mulighed for merit for beståede moduler på tværs af beslægtede masteruddannelser udbudt af forskellige universiteter.
- Der kan arbejdes på at skabe flere incitamenter for samarbejde mellem universiteterne om udbud af masteruddannelser, således at også udbud, hvor efterspørgslen har et mindre volumen, kan finansieres.
- Der kan arbejdes på at udvikle modeller med flere incitamenter for deltagelse for den enkelte forsker: F.eks. gennem lokalisering af forskningsmæssigt interessante praksisfelter og målgrupper for deltagelse i netværksaktiviteter.

A.4. Internationale forhold

Når universiteterne skal udvikle efter- og videreuddannelses tilbud til længerevarende uddannede, er der god grund til at overveje hvordan VEU tilbudene også kan matche den internationale efterspørgsel.

I dag inkluderer universiteternes internationale strategier kun i begrænset omfang efter- og videreuddannelsesaktiviteter. Det er ærgerligt, fordi en international satsning både kan give adgang til en bredere kundekreds, fungere som en indirekte kvalitetssikring og endelig åbne op for øget samarbejde med udenlandske universiteter. Det sidste er en forudsætning for at udvikle tilbud med internationalt indhold, der er attraktivt både for højtuddannede i og uden for Danmark.

Løsningsforslag:

- Universiteterne bør tilskyndes til i større omfang at udvikle efter- og videreuddannelses tilbud, der retter sig mod det internationale marked. Det kan fx være ved at udbyde efterud-

dannelse som netbaseret fjernundervisning eller via andre virtuelle sociale læringsrum, der giver universiteterne adgang til en bredere kundekreds - såvel nationalt som internationalt - uden for deres geografiske nærhed.

A.5. Kvalitetssikring

Efter- og videreuddannelsesmarkedet er i dag præget af manglende gennemsigtighed. Det kan være svært at gennemskue sammenhæng mellem pris og kvalitet samt indhold og dermed relevans af et givet efter- og videreuddannelses tilbud. Det kan i sidste ende afholde højtuddannede eller virksomheder fra at efterspørge mere efter- og videreuddannelse.

Løsningsforslag:

- Et nyt akkrediteringsorgan kan få som samlet opgave både at akkreditere universiteternes heltidsuddannelser og efter- og videreuddannelser samt de private udbyderes VEU udbud, hvilket skal sikre kvalitet og gennemsigtighed på VEU markedet.
- Der kan gennemføres en analyse af mulighederne for at akkreditere og certificere eller på anden vis give merit for nye typer af efter- og videreuddannelse, der er resultat af offentligt/privat samspil om efter- og videreuddannelse.

B. Efterspørgselssiden

B.1. Virksomhedernes og de længerevarende uddannedes behov

De private og offentlige virksomheders og de længerevarende uddannedes behov for efter- og videreuddannelse kan ikke kortlægges isoleret eller entydigt. Dels fordi private og offentlige virksomheders krav til de længerevarende uddannedes kompetencer skifter meget hurtigt i takt med globaliseringen og udviklingen af videnssamfundet, dels fordi behovene og efterspørgslen til en vis grad formes af de muligheder, som udbudet præsenterer. Men for overordnet set at kunne matche udbud og efterspørgsel er der behov for mere samlet og systematiseret viden om markedet for længerevarende uddannet arbejdskraft og udviklingen i kompetencekravene.

Der er også behov for mere viden om efteruddannelsesbehovene blandt de længerevarende uddannede i forhold til undervisningens form. Som nævnt ovenfor kan der fx være behov for mere fleksible udbud, der understøttes af IKT, fx fjernundervisning eller andre kombinationer af virtuelle og sociale netværk. Samtidig er der ønsker om flere muligheder for at inddrage erfaringer og problemstillinger fra eget job i uddannelsesforløbet. Og deltage i forløb, hvor netop ens egne kompetencer som længerevarende uddannet praktiker kan indgå i et produktivt samspil med forskningsmæssige aktiviteter.

Løsningsforslag:

- Der kan gennemføres en analyse af kompetenceudfordringerne på udvalgte områder af markedet for højtuddannet arbejdskraft med henblik på at få et bedre overblik over de fremtidige kompetencekrav på nogle af de områder, hvor de længerevarende uddannede i særlig grad finder beskæftigelse.

B.2. De længerevarende uddannedes efterspørgsel

De længerevarende uddannedes efterspørgsel efter universiteternes udbud er til en vis grad præget af, at universiteterne er relativt nye spillere på markedet. Mange virksomheder og medarbejdere orienterer sig måske stadig først og fremmest mod de private udbud, når de efterspørger efter- og videreuddannelse, og universiteternes markedsføring er ikke altid så professionel og målrettet som de private udbyderes. En del af universiteterne oplever det som vanskeligt at lokke målgruppen ind på universitetet og kendskabet til mulighederne er generelt set ikke stort nok.

Løsningsforslag:

- Der kan gennemføres en fælles kampagne med præsentation af universiteternes udbud og fokus på universiteternes særlige forcer.
- Der kan gennemføres fælles kampagner i forhold til
 - særlige grupper af videregående uddannede, fx akademikere i (amts)kommuner eller professionsbachelorere i sundhedsvæsenet.
 - særlige temaer, fx IT eller ledelse
 - særlige typer af aktiviteter, fx brush-up kurser
- Der kan arbejdes på en bedre udnyttelse af universiteternes aftagerpaneler, netværk og alumneforeninger.

C. Organisering og finansiering af universiteternes indsats

C.1. Den aktuelle organisering

Organisering af efter- og videreuddannelsesarbejdet sætter på nogle universiteter barrierer for videreudvikling af området. Nogle steder mangler der ledelsesmæssig opmærksomhed på området, andre steder er der få personalemæssige ressourcer eller mangel på lokaler, og nogle steder er aktiviteten splittet op på flere enheder. Nogle universiteter kan have svært ved selv at danne overblik over egne aktiviteter, fordi regulerede uddannelser, IDV og faglige samarbejder ligger spredt på forskellige centrale enheder og på fakulteterne.

Samtidig mangler nogle universiteter ressourcepersoner til at servicere fagmiljøer og kursister, og andre steder mangler der kompetencer på service og markedsføring. Måske er der behov for helt nye stillingskategorier omkring nye opgaver if. udvikling af nye forskningsprojekter og nye samspil mellem forskere og praktikere, herunder efter- og videreuddannelse (consortium directors, brokers, efteruddannelseschef, development counsellors mm).

Nogle universiteter har samtidig vanskeligt ved at reagere på nye markedsbehov, særligt på det private marked. Det skyldes blandt andet, at idet universitetets efter- og videreuddannelsesinstitution ikke har en veldefineret forretningsmodel og samtidig mangler de fornødne frihedsgrader til at reagere på disse behov, blandt andet pga. gældende regler og praksis for udvikling og afvikling af udbudet. Det gælder f.eks. regler og praksis for udbetaling af honorarer til universitetets egne undervisere.

Endelig kan det være svært at rekruttere universiteternes lærerkræfter til efter- og videreuddannelsesaktiviteterne, bl.a. fordi:

- Universitetet har svært ved at honorere lærerne med en løn, der svarer til den, de kan opnå hos en privat udbyder
- Efter- og videreuddannelse meriterer ikke tilstrækkeligt i en forskerkarriere
- Regler og praksis for honorering af universitetets egne undervisere er for komplekse og demotiverende både for undervisere og de ansvarlige udbydere
- Det kan virke demotiverende, hvis et udbud efter et stort udviklingsarbejde fra undervisere side ikke får tilstrækkelig efterspørgsel til at blive gennemført.

Løsningsforslag:

- Den ledelsesmæssige opbakning og lærernes motivation kan styrkes ved at mål for efter- og videreuddannelse i højere grad indgår både i universitetets udviklingskontrakt og i konkrete udviklingsmål for fakultetet og evt. institutter.
- Der kan centralt afsættes midler til pilotprojekter på udvalgte universiteter, der har til hensigt at udvikle en mere robust forretningsmodel, der i højere grad kan reagere på markedets præmisser.

- Der kan afsættes særligt midler til efter- og videreuddannelse af medarbejdere i markedsføring og ansættes flere ressourcepersoner med kompetencer inden for service og markedsføring.
- Universiteterne kan danne selvstændige juridiske selskaber, som udbyder efter- og videreuddannelse.
- Der kan udvikles en særlig stillingsfunktion som koordinator af nye samspil mellem teoretikere og praktikere i et efter- og videreuddannelsesformat
- Universiteterne kan indgå samarbejde med private udbydere, der i forvejen har kompetencer på service og markedsføring, således at universiteterne leverer videngrundlaget og den private udbyder leverer serviceapparatet til et udbud.

C.2. Det eksterne samarbejde

Samarbejdet med virksomheder og andre kursusudbydere er svært at videreudvikle, selv om det er et felt, som universiteterne gerne vil opdyrke mere for at kunne styrke indsatsen. Eksternt samarbejde kræver flere ressourcer, andre kompetencer og andre organisationsformer end universiteternes kompetenceenheder umiddelbart har.

I samarbejdet med virksomhederne skal der bygges bro mellem to forskellige kulturer: Universiteterne arbejder oftest monofagligt og problemorienteret, mens virksomhederne arbejder tværfagligt og løsningsorienteret. I visse tilfælde kan den private udbyder levere et mere dybtgående kendskab til de højtuddannede praktikers behov af form- og indholdsmæssig karakter – og dermed potentielt spille en vigtig rolle i udviklingen af uddannelseskoncepter. Med hensyn til samarbejdet med private kursusudbydere er det dog et problem, at universiteternes organisering af VEU-arbejdet kan have svært ved at matche et økonomisk forpligtende samarbejde.

Løsningsforslag:

- Brugen af IDV kan forøges
- Universiteterne kan med udgangspunkt i de afsatte midler til netværk om forskningsbaserede efter- og videreuddannelses tilbud påbegynde udviklingen af netværk eller konsortier med andre universiteter og/eller private udbydere.